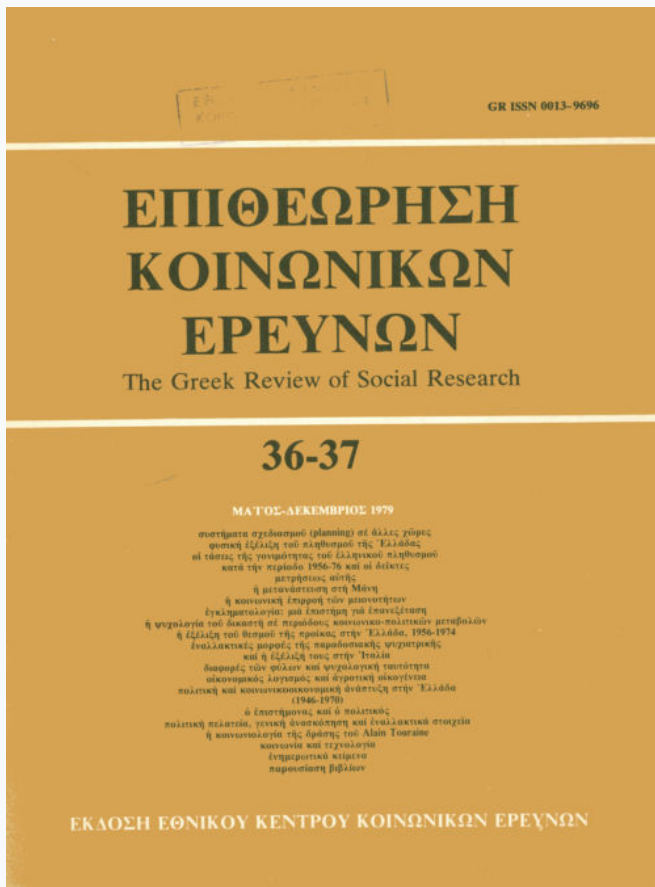

The Greek Review of Social Research

Vol 36 (1979)

36-37

Stewards of the land: The American farm school and modern Greece, της Brenda L. Marder

Ελένη Κοβάνη-Αποστολίδη

doi: [10.12681/grsr.473](https://doi.org/10.12681/grsr.473)

Copyright © 1979, Ελένη Κοβάνη-Αποστολίδη

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Κοβάνη-Αποστολίδη Ε. (1979). Stewards of the land: The American farm school and modern Greece, της Brenda L. Marder. *The Greek Review of Social Research*, 36, 475–476. <https://doi.org/10.12681/grsr.473>

σχολίες της, επίσης η σύλληψη, η έγκυμοσύνη και η γέννηση τών τέκνων της. Έξεταιζονται οι οικογένειες, τὰ ἀγαθὰ τους, οἱ τροφῆς τους, οἱ μετακινήσεις τους.

«Ο Faranger ἔκανε», γράφει η Kathryn Kish Sklar, «θαυμάσια χρήση τῶν βλάνκν τῶν χειροστίμων δρόμων, χρησιμοποιώντας τα γιὰ νὰ φωτίσει τὴν κοινωνία πού οἱ μετανάστες ἄφησαν, καθὼς ἐπίσης τὴν κοινωνία πού δημιούργησαν καθ' ὁδόν. Οἱ σπουδές του εἶναι ἐνδιαφέρουσες γιὰ ἕνα μεγάλο μέρος ἀναγνωστών, εἰδικὰ γι' αὐτοὺς πού ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν ἱστορία τῆς οἰκογένειας καὶ τὴν ἱστορία τῶν γυναικῶν».

ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ἐπιμελήτρια τῆς Ἑβρας τῆς ἱστορίας τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

*

Stewards of the Land: The American Farm School and Modern Greece. τῆς Brenda L. Marder. Ἐκδόσεις: East European Quarterly, Boulder, σειρά: East European Monographs

Distributed by Columbia University Press 1979

Ἡ Ἀμερικανικὴ Γεωργικὴ Σχολή (ΑΓΣ) Θεσσαλονίκης ἰδρύθηκε, γύρω στὰ 1904, μὲ πρωτοβουλία τοῦ προτεστάντη Ἀμερικανοῦ ἱεραποστόλου John Henry House, καὶ ἀπὸ τότε λειτουργεῖ ἀδιάλειπτα μέχρι σήμερα—μ' ἐξαιρέση τὰ χρόνια τῆς γερμανικῆς κατοχῆς.

Τὸ βιβλίο τῆς Β. Marder *Stewards of the Land*¹ ἀναφεράται στὸ ἱστορικὸ τῆς ἱδρύσεως καὶ τῆς λειτουργίας τοῦ ἱδρύματος αὐτοῦ καὶ καλύπτει τὴν περίοδο 1902-1949.

Σήμερα η ΑΓΣ λειτουργεῖ σάν ἀγροτικὸ ἐπαγγελματικὸ Λύκειο, καὶ εἶναι Νομικὸ Πρόσωπο Ἰδιωτικῶν Δικαιῶν.

Τὸ ἀγροτικὸ μὲ τῆς, μὲ τὸ σύνολο τῶν ἐγκαταστάσεων, βρίσκεται 10 χιλιόμετρα, περίπου, ἀνατολικά τοῦ κέντρου τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ κατέχει μία ἑκταστὴ 1.500 στρεμμάτων.

Ἡ συγγραφέας ἀναφέρει στὸν πρόλόγῳ τῆς, ὅτι ἡ μελέτη τῆς αὐτῆς ἀποτελεῖ ἀποπειρὰ ἑρμηνείας τοῦ «πνεύματος» καὶ τῆς ἐπιβίωσης τοῦ ἱδρύματος—«μέσα ἀπὸ τὰ πλῆον χαστικά καὶ βίαια γεγονότα τῆς πρόσφατης εὐρωπαϊκῆς ἱστορίας»—καθὼς ἐπίσης καὶ μὴ ἀπέπειρα παρουσιάσεις τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖο λειτουργοῦσε τὸ πλῆον ὑπηρεσιῶν τῆς ὁποίας προσέφερε «στὴ ζωὴ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ κατὰ τὴ διάρκεια τῶν κρίσεων ἱστορικῶν στιγμῶν».

Γιὰ νὰ γίνῃ πῶς κατανοητὴ ἡ συλλογιστικὴ αὐτῆς τῆς ἑρμηνείας, θὰ δώσουμε συνο-

πτικά ὀριζόμενα στοιχεῖα γιὰ τὸ ἱστορικὸ τῆς ἱδρύσεως καὶ τῆς λειτουργίας τῆς ΑΓΣ, καὶ κυρίως γιὰ τὴν ἐξεταζόμενη περίοδο.

Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ἡ Marder κάνει λόγο περὶ «πνεύματος» σάν νὰ ἐπρόκειτο γιὰ κάποια δύναμη ἢ ὁποῖα ἐπέδρασε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπιδρᾷ κατὰ τρόπο μονοσήμιτο ἀκόμα καὶ στὴ σημερινὴ φάση λειτουργίας τῆς σχολῆς. (Ἰπνευθμίζουμε ὅτι ἡ μελέτη φέρει τὴν περίοδο 1902-1949.) Πῶς αὐτὸ εἶναι δυνατό, θὰ τὸ δοῦμε στὴ συνέχεια:

Τὸ 1894 ἔρχεται στὴ Μακεδονία ὁ John Henry House, μετὰ ἀπὸ εἰκοσι χρόνια ἱεραποστολικῆς θητείας σὲ διάφορες ἄλλες περιοχές τῶν Βαλκανίων.

Ἀνταποκρινόμενος, ὅπως ὁ ἴδιος ἔλεγε, σὲ «θεῖο κάλεσμα» (Call), θέλησε νὰ ἱδρῦσῃ στὴ Θεσσαλονικὴ μὴ πρακτικὴ γεωργικὴ σχολή πού θὰ ἀποτελοῦσε τότε ἕνα εἶδος «Ouit post» (ἔμπροσθοφυλακῆς) τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν στὰ Βαλκάνια καὶ θὰ συντελοῦσε, τόσο στὴν ἐδραίωση καὶ ἐξάπλωση τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ὅσο καὶ στὸν ἑκουσυχισμό τῆς γεωργίας, ἀπαραίτητες κατὰ τὴ γνώμη του προϋποθέσεις γιὰ τὴ λύση τοῦ Βαλκανικοῦ προβλήματος.

Μὲ φιλανθρωπικὲς εἰσφορές ἀγοράζονται (1902) στὴν περιοχή πού βρίσκεται σήμερα τὸ ἱδρυμα περὶ τὰ 200 στρέμματα γῆς, καὶ ἀπὸ 1903 ἀρτίζεται—ἀπὸ Ἀμερικανοῦς, κυρίως, κληρικοῦς—ἕνα ἑντεκα-μελὲς συμβούλιο μετόχων.

Ἀρχίζει γρήγορα ὁ ἐξοπλισμὸς τῶν ἀγροτικῶν μαθητῶν καὶ ἤδη, τὸ 1903, μεταξὺ τῶν ἄλλων διέθετε: γαλακτοκομεῖο (ὅπου παράγει τὸ πρῶτο παστεριωμένο γάλα στὴ χώρα), μηχανουργεῖο, ζωιουργεῖο, μετασκευασηκοτροφεῖο...

Μέχρι τὸ 1912 ἡ σχολὴ λειτουργεῖ μὲ οὐλοφάνους μαθητῆς (50 περίπου τὸ 1910), κυρίως ὄρφανά ἀπὸ καμμένα χωριά τῶν Μοναστηρίου. Μετὰ τοῦς Βαλκανικοῦς πολέμους, ἡ ἔθνικὴ σύνθεσι τῶν μαθητῶν ἀλλάζει, ἀρχίζει ἡ ἑλληνικοποίηση τῆς σχολῆς καὶ στὶς 3/1/1918 τίθεται ὅπο τὴν ἐποπτεία τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας.

Ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα, καὶ μέχρι τὸ 1929, διευθυντῆς εἶναι ὁ John House, ὁ ὁποῖος ἔχει ἐπιβλέσει ἕνα κλίμα βαθεῖας θρησκευτικῆς εὐλάβειας καὶ φιλανθρωπίας.

Τὸ Μᾶη τοῦ 1929, τὸ συμβούλιο τῶν μετόχων ἐκλέγει στὴ θέση τοῦ διευθυντῆ τὸν Charles House, γιὰ τὸ ἱδρυτὴ, θέση τὴν ὁποῖα κατέχει μέχρι τὸ 1955.

Στὶς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ 30 ἡ ΑΓΣ εἶναι σχεδόν μίᾳ αὐτοσυντήρητῃ κοινότητα: ζοῦν ἐκεῖ 127 οἰκότροφοι καὶ 17 ἄτομα τῆς ἐκπαιδευτικῆς προσωπικῆς.

Ὁ πόνος τῆς μεταέθικῆς δικτατορίας, οἱ φιλικὲς σχέσεις τοῦ Charles House μὲ τὸ Βασίλειο Γεώργιο Β', καὶ ἡ ἀπὸ μέρους τοῦ ἀποδοχῆ, σάν διευθυντῆ, ὀρισμένων ἀρχῶν ἐκπαιδευτικῆς πολιτικῆς τοῦ Μεταξά, εὐνοῦν τὴν—στὸ χωρὸ τῆς ΑΓΣ—ἐπικράτηση τῆς ἰδεολογίας τῆς ἀφῆς Αὐγούστου. Μὲ τὴν ἱταλικὴ ἐπίδρῳμὴ οἱ μαθητῆς ψεύθουν, ἡ σχολὴ παύει νὰ λειτουργεῖ σάν ἐκπαιδευτικὸ ἱδρυμα καὶ προανατολιζε-

ται, ἀποκλειστικὰ, πρὸς τὴν παραγωγικὴ δραστηριότητα.

Τὸν Ἀπρίλη τοῦ 41 ἀρχίζει ἡ κατοχὴ τῆς ΑΓΣ ἀπὸ τοῦς Γερμανοῦς, καὶ ὁ Charles House, σὸ ὄνομα τῆς σωτηρίας τοῦ ἱδρύματος, συνεργάζεται ἕν μέρει μὲ τῶς, γενεῶν τοῦ ἐπιτρέπει στοὺς τελευταίους νὰ ἐκμεταλλεθοῦν τὸ ἀγροτικὴν σάν βάση γιὰ ἐπιχειρήσεις καὶ πηγὴ τροφίμων.

Τέλος τοῦ 1945, τὸ ἐκπαιδευτικὸ πρόγραμμα ἀρχίζει κατὰ τὴν περίοδο τοῦ σχεδίου Μάρσαλ: καταβάλλεται ἰδιαίτερα προσοχία γιὰ τὴν ἐπέκταση τῶν ἐγκαταστάσεων τοῦ ἱδρύματος καὶ τὸν πολλαπλασιασμὸ τῶν δραστηριοτήτων του. Πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση συντρέχουν διάφοροι ὀφρεῖς: Ἀμερικανικὴ Ἐπιτροπὴ βοήθειας γιὰ τὴν Ἑλλάδα, Ὑπουργεῖο Γεωργίας, UNRRA, ECA, Ἰδρυμα Fulbright.

Ὁ σημερινὸς διευθυντῆς τῆς σχολῆς Bruce M. Landsdale (District interpreter στὴν ἐπιτροπὴ γιὰ τὸν ἐλεγο τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐκλογῶν τοῦ 1946 καὶ Chief interpreter τῆς ἐπιτροπῆς γιὰ τὸ Δημονῳήριμα τοῦ 1946), διαδέχεται τὸν Charles τὸ 1955.

Ἡ συγγραφέας ἀφαιρῶνει μεγάλο μέρος τοῦ βιβλίου τῆς στὴν περιγραφή τῆς ζωῆς καὶ τῆς προσωπικότητας τῶν δύο πρῶτων, κυρίως, διευθυντῶν καθὼς καὶ τῶν συζύγων τους, ἐκθειάζοντας τῆς ἀρετὲς καὶ τὴν ἀφοσίωση ὄλων στὴν ὑπόθεσι τοῦ ἱδρύματος. Μᾶς δίνει ἐπίσης παραστατικὲς εἰκόνας ἀπὸ τὴ ζωὴ στὸ ἀγροτικὴν κατὰ τὴ διάρκεια τῶν πῶ σημαντικῶν ἱστορικῶν στιγμῶν (ἀπὸ τὸ Μακεδονικὸ ἀγῶνα μέχρι τὸν ἐμφύλιον), γιὰ τίς ὁποῖες, ἐξέλλογον, ἐκφέρει καὶ προσωπικὲς ἐκτιμήσεις ἐξιδανικευμένας, ἰδιαίτερα, τὴν μεταπολεμικὴ πολιτικὴ τῶν ΗΠΑ.

Γιὰ καθὲ ἱστορικὴ φάση ἀκολουθεῖται ἡ ἐξῆς διαδικασία: ἀπεκρίνονται τὸ ἕξω ἀπὸ τὴ σχολὴ χωρὸν πῶς δοκιμάζεται σκληρὰ ἀπὸ τὰ γεγονότα—χωρὶς νὰ ἐξορῶνε ἀκρίβως τίς βαθύτερες αἰτίες τους—καὶ στὴ συνέχεια, ἀντιδιαστολὴ αὐτοῦ τοῦ ἀνάστατου κόσμου μὲ τὴν ἀνθρώπινη τὴν γὰγὰ πῶς βασιλεύει μᾶς σὴν «Οαση» τῆς ΑΓΣ.

Καὶ ἡ ἐπιβίωσις τῆς σχολῆς ὀφείλεται στὴν ἐπιβίωσις τοῦ «πνεύματος τῆς» πού κυριάρχησε στὸν τόπο τοῦ ἀγροτικῆματος τὸ 75 χρόνια τῆς ὑπαρξῆς τῆς.

Τὸ «πνεῦμα» αὐτὸ προσδιορίζεται σάν ἕνα σύνολο θρησκευτικῶν πεποιθήσεων καὶ προσωπικῶν ἀντιλήψεων τοῦ John House γιὰ τὸ ρόλο τῆς σχολῆς, ὁ ὁποῖος ὑποτίθεται ὅτι υἰοθετοῦνται καὶ ἀπὸ τοῦς διαδόχους του.

Συγκριμμένα, τὰ στατιστικὰ στοιχεῖα αὐτοῦ τοῦ συνόλου εἶναι:

- i) Ἡ θρησκευτικὴ πίστη, οἱ ὀμνιστικὲς ἀρχές καὶ ἡ ἀφοσίωση ὄλων τῶν διευθυντῶν στὴν ὑπόθεσι τοῦ ἱδρύματος.
- ii) Οἱ ἀρχές παιδαγωγικῆς τοῦ John House γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς ὁλοπλευρῆς προσωπικότητας τῶν μαθητῶν.
- iii) Ἡ ἀντίληψη τοῦ τελευταίου γιὰ τὸ βασικὸ ρόλο τῆς σχολῆς: νὰ καλλιεργεῖται στὶς καρδιές τῶν μαθητῶν τὴν γὰγὰ γιὰ τὸ γεωργικὸ ἐπάγγελμα καὶ νὰ τοῦς

1. Ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου εἶναι παρόμοιος ἀπὸ μίᾳ φράσι τοῦ «Πιστεύω» τῆς ΑΓΣ «I believe that the tillers of the soil are stewards of the land...» Ἡ Marder ἦταν καθηγήτρια Ἀγγλικῶν τῆς ΑΓΣ τὸ 1966-67.

καταστήσει ἱκανούς καλλιεργητές, μελλοντικούς προτοπόρους τῶν Κοινοτήτων.

iv) Ἡ ὑποτιθέμενη κοινὴ πολιτικὴ τῶν διευθυντῶν ἀπάντησε στὶς ἐκδοτικὲς ἀρ- χές: Ὁ σχέσηος τους με τὶς τελευ- ταιὰς μὴ καθορίζονται καὶ νὰ μὴν ἐπιηρεάζονται ποτέ ἀπὸ τὰ προ- σωπικὰ καὶ πολιτικὰ τους πιστεύει.

Εἶναι φανερόν ὅτι ἡ συγγραφὴς ταυτίζει τὶς ἀρχὲς καὶ ἀπόψεις τῶν διευθυντῶν μὲ τὸ σύνολο τῶν ἀρχῶν καὶ ἀντιλήψεων, ποὺ διαμορφώνονται μέσα ἀπὸ τὴν ὅλη λει- τουργία τῆς σχολῆς, στὸ πλαίσιο κάθε συγκεκριμένης ἱστορικῆς περιόδου. Καὶ αὐτὴ ἡ ταύτιση τὴν ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν ὑποχρέωση ἐρμηνεύσεως τῆς ἐσωτερικῆς δο- μῆς καὶ τοῦ λειτουργικοῦ ρόλου τῆς ΑΓΣ, τόσο κατὰ τὴν περίοδο τῆς Ἰδρύσεως τῆς στήν τουρκοκρατούμενη Θεσσαλονίκη, ὅσο καὶ κατὰ τὶς διάφορες φάσεις ἐξέλιξής τῆς ἐλληνικοῦ κοινωνικοῦ σχηματισμοῦ.

Ἐάν ἡ Marger ἤθελε νὰ κάνει μιὰ ἀπλὴ περιγραφή τῆς ἱστορικῆς ἐξέλιξης τῆς σχο- λῆς, καὶ σ' αὐτὸ τὸ πλαίσιο νὰ ὑπογραμμί- σει τὴν δράση τῶν διευθυντῶν, δὲν ἔπρεπε νὰ μιλά γιὰ «πνεῦμα» σχολῆς: διότι τὰ γε- γονότα ποὺ περιγράφει στὸ βιβλίο διαφέ- ρουν τὸ συμπεράσμα περὶ ἐπιβίωσης τῆς αὐτοῦ τοῦ «πνεύματος». Ἀντίθετα, φαίνε- ται κατ' ἀρχὴν καθαρά ὅτι ὁ θρησκευτι- κὸς πεποθησις καὶ οἰομαστικὸς ἀρχὲς ὀλοποιεῖται μὲ διαφορετικὸ τρόπο μέσα ἀπὸ τὴν παιδαγωγικὴ πρακτικὴ τῆς κάθε ἐποχῆς, παίρνοντας ἑστί, κάθε φορά, ἕνα συγκεκριμένο περιεχόμενο.

Ἄς δοῦμε μερικὰ παραδείγματα:

—Ἡ ὀλόνηξη συμμετοχὴ τῶν παιδιῶν, μὲ τὴν παρότρυνση τοῦ ἱδρυτοῦ House, στὴν προσπάθεια ἀποκατάστασης τῶν προσώ- νων τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς, ἀναντακτὰ τὸ κλίμα φιλάνθρωπίας καὶ συ- νεργασίας τῆς σχολῆς καὶ ἀποτελεῖ πρᾶ- ξη-πηγὴ δημιουργίας συναισθημάτων καὶ ἀξιών γιὰ τοὺς ἴδιους τοὺς μαθητές.

—Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἡ προπαγάνδα τῆς 4ης Αὐγούστου καὶ οἱ παράδες στὸ ἀγρό- κτημα, δὲν φανερόνουν παρά πνεῦμα ὑπα- ταγῆς, παθητικότητας καὶ ἀγνοίας τοῦ γύ- ρου κοινωνικοῦ χώρου.

—Ὅμοια, τὴν περίοδο τοῦ ἐμφυλίου, τὰ παιδιά βλέπουν τὴν ΑΓΣ σὰν πραγματικὴ δαση, ὅπου ὁ ἔξω κόσμος ὑποφέρει, ἀμορ- φαεῖ ἀπὸ τὰ βέβηλα στοιχεία τοῦ κομμου- νισμοῦ.

Ἡ συμπεριφορὰ τῶν παιδιῶν, στὸ ἐσω- τερικὸ τῆς σχολῆς καὶ σὲ σχέση μὲ τὸν ἔξω χώρο, ἀλλάζει· καὶ αὐτὸ ποὺ ἠδιαφέρει εἶναι ἡ διάσπαση αὐτῆς τῆς ἀλλαγῆς, ἂν θέλουμε νὰ καθορίσουμε τὴν ἔννοια τοῦ «πνεύματος» συγχρονικὰ καὶ διαχρονικὰ. Διαφορετικὰ, ἡ περιγραφή τοῦ χαρακτῆρα καὶ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν Ἀμερικανῶν διευθυντῶν—μ' ἕνα εἶδος μπαγαβουρι- σμοῦ—χωρὶς τὴν ἀνάληψη τῆς καὶ τῆς σύν- δεσῆς τῆς μὲ τὸ ἱστορικὸ-πολιτικὸ πλαίσιο, δημιουργεῖ μοιραία ἐσφαλμένες ἐντυπώ- σεις.

Πραγματικὰ, διαβάζοντας κανεὶς τὸ *Stewards of the Land* ἔχει τὴν αἴσθησι ὅτι οἱ

στόχοι τῆς ἰδεολογικῆς πολιτικῆς τῶν ΗΠΑ παρέμεναν ἀναλλοίωτοι ἀπὸ τὴν ἐ- ποχὴ τῆς θεωρίας τοῦ «Manifest Destiny» καὶ ὅτι στὴν ἀτμόσφαιρα τῶν ἀγροκτημα- τος κυριαρχεῖ ἀκόμα τὸ πνεῦμα διακρι- τῆς ἀρχῶν τοῦ ἀμερικανικοῦ κράτους τοῦ 1900: «... ὁ παντοδύναμος Θεὸς μὲς ἔχει ἐ- πλάξει σὰν τὸν ἐκλεκτὸ τοῦ λαοῦ... ἡ δική μας φυλὴ... ἐντολοδόχος τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν ἐκπολιτισμὸ τῆς ἀνθρωπότητας».²

Βεβαίως, κανένας δὲν ἀρνείται, στὴν προκειμένη περίπτωση, τὴν πνευματικὴ κληρονομία τοῦ John House—σὰν ἀτόμου καὶ πολίτη τῆς ἐποχῆς του—ἀλλὰ καὶ, γε- νικὰ, τὸ βάρος τῆς ἐπίδρασης τῆς θρη- σκευτικῆς πίστης καὶ τῶν ἀνθρωπιστικῶν ἀξιών στὴ λειτουργία διαμορφώσεως ἐνὸς εκπαιδευτικοῦ Πιστεύω: συγχρόνως, ὁ- μως, εἶναι γνωστὸ, ἐπιδρῶν καὶ ἄλλα φα- νόμενα—χαρακτῆρος συλλογικῶν παρα- στάσεων (πολιτικὰ, ἰδεολογικὰ)—ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἕνα εκπαιδευτικὸ ἴδρυμα δὲν «εξε- μπερδεῖται» ἐνδεχομένως μὲ τὴν ἀπλὴ διακριτὴ «οὐδετερότητα» τῶν διευθυντῶν. Αὐτὸ προκύπτει, ἐξάλλου, καὶ ἀπὸ τὸ βιβλίο τῆς Marger, ἔστω κι ἂν κατ' ἐπίδειξη ἦταν πέρα ἀπὸ τὶς προθέσεις τῆς.

Σχετικὰ μὲ τὸ ρόλο τοῦ ἱδρύματος «στὴ ζωὴ τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ», ἡ συγγραφεὶς ἀ- ναφερετὰ, ἰδιαίτερα, στὶς υπηρεσίες ποὺ ἀπὸ προσέφερε στὸ γύρω πληθυσμὸ κατὰ τὴ διάρκεια κρίσεων ἱσορροπίας στιγμῶν. Ἐπὶ πλεόν, παραθέτει ὀρισμένα στοιχεία, τὰ ὁποῖα ὁμως δὲν ἐπαρκοῦν γιὰ τὴν ἐκτί- μηση τῶν συγκεκριμένων ἀποτελεσμάτων τῆς λειτουργίας του.

Κι' ὁμως, θὰ ἦταν σημαντικὸ νὰ γνωρι- ζάμε, βάσει δεδομένων, ἂν καὶ κατὰ πόσο βοηθήθηκε ἡ ἀνάπτυξη τῆς γεωργίας τῆς γύρω περιοχῆς (διάδοση π.χ. βελτιωμένων φυλῶν ζώων, σπέρων), ποῖο τὸ ἐπίπεδο κατάρτισης τῶν ἀποφοίτων καὶ ποῖος ὁ βαθμὸς τῆς συμβολῆς τους στὸν πρωτογε- νικὸ τόμα.

Βεβαίως τὰ θέματα αὐτὰ εἶναι δύσκολο νὰ ἐξεταστοῦν ἂν δὲν μελετηθεῖ ἡ ὅλη μέ- χρι σήμερα λειτουργία τῆς ΑΓΣ: εἶναι μιὰ ἐργασία ποὺ πρέπει νὰ γίνει, καὶ τὸ βιβλίο τῆς Marger εἶναι ἕνα ἰσχυρὸ κίνητρο καὶ βοήθημα (γιὰ τὴ σημερινὴ φάση ἐνδιαφέρε- ἡ μελέτῃ τῆς σύνθεσης τῶν σπουδαστῶν, τὸν εκπαιδευτικὸ προσωπικὸ, τὸ πρό- γραμμα σπουδῶν καὶ, κυρίως, ἡ συνήθης ἐπαγγελματικὴ ἐπίδοση τῶν ἀποφοίτων).

Ὁὰ θέλαμε, μόνον, νὰ σημειώσουμε ἐδῶ ὅτι, σύμφωνα μὲ τὰ σημερινὰ στοιχεία τῆς σχολῆς, τὸ διάστημα 1911-1976 ἀφοροῖται- σαν 1.212 σπουδαστές, ἐκ τῶν ὁποίων: τὸ 45% κατευθύνθηκε σὲ «γεωργικὲς ἐπιχει- ρήσεις καὶ ἰδιωτικὸς φορεῖς, συναρπές μὲ γεωργικὰ ἐπαγγέλματα, τὸ 13% σὲ τεχνι- κὲς ὑπηρεσίες τοῦ Ὑπ. Γεωργίας κ.ἀ. καὶ τὸ 42% σὲ μὴ γεωργικὰ ἐπαγγέλματα. Οἱ στατιστικὲς δὲν εἶναι σαφεῖς, καὶ ἐστὶ δὲν γνωρίζουμε τὸν ἀκριβῆ ἀριθμὸ τῶν ἀπο- φοίτων γεωργῶν.

**ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΕΡΕΥΝΩΝ**

The Greek Review of Social
Research

Ἐκδότης: Ἐθνικὸ Κέντρο
Κοινωνικῶν Ἐρευνῶν (ΝΠΔΔ)
Σοφοκλέους 1, Ἀθήναι 122

Ἔτος 10ο, Τεύχος 36-37
Β' καὶ Γ' τετράμηνο 1979

Φωτοστοιχειοθεσία:
Κ. Μπαμπῆς - Π. Μπαρμπῆς
Γερανίου 24

ἐπιμέλεια ἐκδόσεως
Τμῆμα Δημοσιεύσεων
Διευθυνσεως Ἐνημερωσεως τοῦ
Ἐθνικοῦ Κέντρου
Κοινωνικῶν Ἐρευνῶν

ΤΙΜΗ: Δρχ. 250

συνδρομητικὲς ἐσωτερικὸ (3 τεύχη)
γιὰ ἰδιώτες Δρχ. 500,
γιὰ σπουδαστές Δρχ. 400,
γιὰ νομικὰ πρόσωπα, τράπεζες,
ὀργανισμοὺς Δρχ. 600

ἡ ἀναδημοσίευση τῆς ὅλης τοῦ
περιοδικοῦ ἐπιτρέπεται μόνον μὲ
ἀδεία τοῦ διευθυντοῦ συντάξεως

φοίτων γεωργῶν. Ὄστόσο, ἀποδεικνύεται ἄρκετὰ καθαρά ὁ προσανατολισμὸς τῆς πλειονοφίας τῶν μαθητῶν στὸν τομέα τῶν ὑπηρεσιῶν.

Τι νὰ ἀπέγιναν ἄραγε οἱ μοντέρνοι καλ- λιεργητές τῆς σχολῆς; Καὶ γιὰ ποῖο λόγο δὲν ἐπέστρεψαν στὶς κοινοτικότητες τους; Ὁποσοδήποτε, δὲν ἐθύνονταν γι' αὐτὸ οἱ διευθυντές. Πρόκειται ὁμως γιὰ ἕνα φαινό- μενο ποὺ μὴ ἐπιτρέπει νὰ ἀμφιβάλουμε γιὰ τὴν ὑπερτίμησι καὶ τὴν ὀριοποίηση- σὴ θετικῶν ρόλων, ποὺ ἀποδίδονται ἰδεα- λιστικὰ σὲ διάφορους διεθνεῖς μηχανι- σμοὺς, φιλανθρωπικοῦ ἢ ἄλλου χαρακτῆ- ρα, χωρὶς νὰ λαμβάνονται ἀκριβῶς ὅτ' ὁ- μὴ οἱ ἀνάγκες καὶ οἱ ἀπαιτήσεις ἀλλά- γες τοῦ χώρου στὸν ὁποῖο λειτουργοῦν καὶ στὸν ὁποῖο οὐσιαστικὰ ἐπιδρῶνουν νὰ τὸ ἐνασωματώσουν, γιὰ συγκεκριμένους καθε- φορὰ λόγους, στὸ πλέγμα τῶν σχέσεων ὀρ- γάνωσης τοῦ συγχρόνου καπιταλιστικοῦ κόσμου.

Καὶ γιὰ νὰ τελειώσουμε, ἡ δύναμι τῶν ἀξιών ἐνὸς παιδαγωγικοῦ Πιστεύω, δὲν μπορεί νὰ «μετρηθεῖ» παρά μέσα ἀπὸ τὸ γίνεσθαι τῶν διαπαιδαγωγημένων.

2. Γερουσιαστὴς Beveridge (9/11/900) στὸ *Histoire des Idées politiques*. Jean Touchard, PUF, 1973.